

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
T.a.v. Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening,
de heer De Jonge
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

College van Rijksadviseurs

Korte Voorhout 7
Postbus 16169
2500 BD Den Haag

Contactpersoon

Rienke Groot

Postbus.Rijksadviseurs@Rijksoverheid.nl

eid.nl

Ons briefkenmerk

5732065

Datum 28 maart 2023
Betreft PBL Verkenning

Geachte heer De Jonge,

Precies op het moment dat u uit de startblokken schiet met de verkenningen voor een nieuwe Nota Ruimte, komt het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) met vier scenario's voor Nederland in 2050. Scenario's die helpen om vanuit de toekomst terug te redeneren naar het heden: welke moedige keuzes zijn nu nodig voor een toekomstbestendig, gezond, veilig en mooi Nederland? De scenario's zijn gebaseerd op gedegen data-analyse, uitvoerig onderzoek en gesprekken met experts. Ze bieden volgens het College van Rijksadviseurs daarom stevige bouwstenen voor een nieuwe Nota Ruimte. En zijn bij uitstek startpunt voor een breed gesprek met de samenleving over de toekomst van ons land.

Met deze brief onderstrepen wij een aantal punten uit de Ruimtelijke Verkenning 2023 die in onze ogen voor de nieuwe Nota Ruimte van groot belang zijn. Ons vertrekpunt daarbij is de Omgevingswet die, met het oog op **duurzame ontwikkeling**, als doel heeft het bereiken en in standhouden van een **veilige en gezonde leefomgeving**, en een **goede omgevingskwaliteit**.

1. Er zijn geen makkelijke oplossingen meer

Nederland kampt op dit moment met een aantal zeer grote problemen en transitieopgaven. De scenario's van het PBL laten duidelijk zien dat er meerdere oplossingsrichtingen mogelijk zijn, maar geen van de scenario's schetst een makkelijke uitweg. Moedige keuzes zijn nodig voor een toekomstbestendige ruimtelijke structuur voor ons land. Keuzes die zorgen voor adaptiviteit waar dat moet en ons zoveel mogelijk behoeden voor doodlopende paden (zogenaamde lock-ins).

2. Benut de scenario's voor maatschappelijke dialoog

Duurzame ontwikkeling en omgevingskwaliteit vragen bij uitstek om maatschappelijke dialoog. De Verkenning van het PBL maakt deze lastige begrippen uit de Omgevingswet hanteerbaar in de vier scenario's. De onderzoekers zetten hiervoor een matrix in waarbij gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde worden gecombineerd met de belangen *people, planet en profit* (zie pagina 151 e.v.). Wij vragen uw aandacht voor de reflectie op de **Toekomstwaarde** van de vier scenario's. Wij interpreteren deze reflectie als een serieuze waarschuwing voor de

risico's die de scenario's Mondiaal Ondernemend, en op onderdelen ook Snelle Wereld met zich meebrengen voor het voldoen aan veiligheid, gezondheid en maatschappelijke behoeften in de periode na 2050. En adviseren u daarom om bij de maatschappelijke dialoog over de Nota Ruimte nadrukkelijk de jonge generaties te betrekken en daarbij het aangereikte reflectiekader ten volle te benutten.

College van Rijksadviseurs

Datum
28 maart 2023

3. “Bodem en water sturend” biedt houvast voor keuzes in stad en land

Alle PBL- scenario's laten zien dat het denken vanuit de logica van het bodem- en watersysteem van ons deltalandschap houvast biedt voor grote ruimtelijke keuzes. De invulling van het 'bodem en water sturend'-principe uit het coalitieakkoord verschilt in de scenario's in de mate van geloof in maakbaarheid en (nieuwe) techniek, tot meer vertrouwend op natuurlijke principes.

Het voorbereiden van grote veranderingen in ons water(veiligheids-)systeem kost veel tijd. Tegelijkertijd zijn de onzekerheden over snelheid en hevigheid van klimaateffecten groot. Zeespiegelstijging en zoetwatervoorziening zijn voor zowel verstedelijking als de landbouwtransitie cruciaal om rekening mee te houden. De scenario's bieden verschillende bouwstenen die ook in het Deltaprogramma worden verkend, maar die nog niet zijn uitgekristalliseerd.

We adviseren om in de voorbereiding van de Nota Ruimte voor de kortere termijn bouwstenen te benutten waarmee we 'tijd kopen' en om uit te gaan van het voorzorgprincipe. Voor lange termijn keuzes is het van belang te borgen dat voortschrijdend inzicht uit de kennisontwikkeling van het Deltaprogramma meer proactief en bindend doorwerkt naar het omgevingsbeleid van alle overheden.

Voor het landelijk gebied wijzen de scenario's een vrij robuuste weg die de ingezette NPLG-koers voor een integrale, gebiedsgerichte benadering onderstreept. In alle scenario's is extensivering van de landbouw aan de orde, met beloning voor groene diensten. Echter alleen in combinatie met herstel van de veerkracht van het natuurlijk, bodem- en watersysteem (wat zowel landbouw als natuur dient), eiwittransitie en een bredere inzet op natuurinclusieve landbouw komen de Europese doelen voor natuur- en waterkwaliteit in zicht.

De Ruimtelijke Verkenning biedt houvast om een goed geïnformeerde dialoog te voeren over thema's die ons land momenteel verdelen. Dat is waardevol voor zowel de Nota Ruimte als het Landbouwakkoord en de gebiedsprocessen Landelijk Gebied.

4. Tijd van vraaggestuurde netwerkontwikkeling is voorbij

De scenario's laten zien dat ruimtelijke keuzes heel erg sturend zijn voor de economische, maatschappelijke en ecologische ontwikkeling van Nederland. Een van de sterkst ruimtelijk sturende bouwstenen zijn de netwerken van wegen, spoorlijnen, kanalen, data en energie. Die trekken immers ruimtelijke ontwikkeling aan. De Verkenning laat duidelijk zien dat de tijd van vraaggestuurde, occupatievolgende netwerkontwikkeling voorbij is. Het is goed dat de Rijksoverheid de regie in de ruimtelijke ordening weer oppakt; wezenlijk onderdeel daarvan is het strategisch sturen op de aanleg van nieuwe netwerken zoals de Energie Hoofdstructuur, of het op- of afwaarderen van bestaande netwerken. Het is een oeroude vuistregel dat aanbod zijn eigen vraag creëert. Dus gebruik de sturende en ordenende kracht van netwerken om de ruimtevrage te laten landen op de plekken waar die het beste passen.

5. Transitie naar een circulaire economie lukt niet zonder ruimtelijke sturing

De transitie naar een circulaire economie vraagt om fundamentele veranderingen in de haarvaten van de maatschappij. De scenario's maken ons duidelijk dat de circulaire economie niet van de grond zal komen zonder goede ruimtelijke ordening. De economie van de toekomst, waar de energietransitie onderdeel van uit maakt, heeft namelijk ruimte nodig om tot ontwikkeling te komen. Verspilling van ruimte nu, beperkt de noodzakelijke transitieruimte voor de toekomst. Dat pleit niet alleen voor intensivering van het vigerende beleid op meervoudig ruimtegebruik en transformatie van bestaand stedelijk gebied voor onder meer de huisvestingsopgave. Het noopt ook tot een maatschappelijke dialoog welke duurzame economische functies bij ons dichtbevolkte land passen. De vier scenario's bieden hier zeer uiteenlopende keuzen, met vérstrekkende gevolgen voor de keuzeruimte van toekomstige generaties.

6. Leg met Nota Ruimte verbinding tussen transities en maak Gebiedsfonds voor integrale oplossingen

Met het oog op uitvoeringskracht geven we u naar aanleiding van de scenario's van het PBL nadrukkelijk mee om verbindingen te leggen tussen transities. In de geest van de Omgevingswet moeten we bij elke ontwikkeling sturen op optimale maatschappelijke waarde in plaats van het maximum resultaat voor een deelbelang. De verbindingen tussen transitievraagstukken zullen vooral in gebiedsgerichte processen tot stand komen. Een belangrijke conclusie van het PBL is dat het bestaand bebouwd gebied in elk scenario decennialang op de schop gaat. Datzelfde geldt voor het landelijk gebied waar klimaatadaptatie en de landbouwtransitie opnieuw tot herinrichting zal leiden. De Rijksoverheid moet voor deze 'wederombouw' heldere kaders meegeven, maar uiteindelijk komen getallen en kwaliteiten in de regio bij elkaar. Dit betekent dat u ook het vertrouwen moet geven aan de regio's om tot optimale oplossingen te komen. Uiteindelijk verwacht de burger dat alle bestuurslagen als één overheid optreden om de grote vraagstukken op te lossen. Schotten tussen verschillende geldstromen vanuit het Rijk staat de uitvoeringskracht van de regio in de weg. De nieuwe Nota Ruimte kan het fundament leggen voor Gebiedsfonds als instrument in hernieuwde rijk-regio arrangementen.

7. Kijk door naar 2100 om structurende keuzes te maken

Tot slot. Het ijkjaar 2050 is voor een aantal fundamentele vraagstukken te dichtbij. Veel ruimtelijke investeringen doen we voor minstens 60 jaar. Zeespiegelstijging, klimaatverandering en de demografische ontwikkeling vereisen juist ná 2050 een fundamenteel andere benadering. Door verder vooruit te kijken, naar 2100, wordt pas echt duidelijk hoe ingrijpend de ruimtelijke impact van deze trends is en hoe sturend de gevolgen ervan zijn voor de keuzeruimte van vandaag. Verder in de toekomst kijken is nodig om te weten waar kantelpunten ontstaan die de keuzeruimte van vandaag begrenzen en waar risico op desinvesteringen bestaat. Dit doen wij, onder andere met behulp van de PBL-scenario's en de Deltascenario's in ons Toekomstatelier NL2100. Benut al die kennis en bouw daarop voort met de Nota Ruimte. Schuw daarbij de moeilijke keuzes niet. De 22^e eeuw begint immers nu!

Hoogachtend, het College van Rijksadviseurs,
Francesco Veenstra, Rijksbouwmeester
Jannemarie De Jonge, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving
Wouter Veldhuis, Rijksadviseur voor de Fysieke Leefomgeving